KURSMATERIAL

Riktat familjestöd

CHILD

ALA | FUB:s forskningsstiftelse

REGIONFÖRBUNDET
JÖNKÖPINGS LÄN
Kommunal utveckling

Kursmaterial – Riktat familjestöd

Detta material är framtaget av forskningsmiljön CHILD vid Högskolan i Jönköping tillsammans med Jönköpings kommun, Vetlanda kommun, utvecklingsplattformen FoUrum vid Regionförbundet Jönköpings län samt ALA FUB:s forskningsstiftelse. Projektet finansieras av Folkhälsoinstitutet.

© Författarna Mats Granlund och Cecilia Olsson i samarbete med Karina Huus, Elisabeth Elgmark, Lena Olsson, Michael Sjökvist och Patrik Arvidsson.

Layout: Regionförbundet Jönköpings län, Kommunal utveckling.

Bilder: www.smalandsbilder.se

Inledning

Föräldrar till barn med funktionsnedsättning saknar ofta språk och redskap att kartlägga och formulera barnets och familjens behov. Detta häfte bygger på att föräldrar förses med språk och redskap för att kunna vara aktiva i samarbetet med de professionella de möter.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-lagen) är utformad på så sätt att det är föräldrarna eller personen med funktionsnedsättning som ska begära den hjälp de behöver. Kommun och landsting ska sedan ge service utifrån denna begäran.

Det är inte alltid så lätt att begära hjälp eller service när familjen inte känner till vilka resurser som finns eller vet exakt vad som skulle kunna vara en bra hjälp i förhållande till barnets vardagsfungerande och funktionsnedsättning. Det är inte heller så lätt att ge service som motsvarar barnets och familjens behov om de professionella inte känner till dessa.

För att lösa dessa oklarheter behövs en samverkan där de professionella, på ett icke påträngande sätt, talar om för föräldrarna att de finns. Dessutom behövs en struktur när föräldrarnas kunskaper om sitt barns och sin familjs behov och resurser möter de professionellas kunskaper om åtgärder.

Inom kommun och habilitering möter barnet och föräldrarna olika ”experter”, som var och en har sitt kompetensområde, till exempel sjukgymnast, psykolog, logoped och socialarbetare. Deras kunskaper handlar om olika mänskliga funktioner, funktionsnedsättningar och livsmiljöer men inte om en specifik person. På samma sätt är föräldrar ”experter” på just sina egna barn, den miljö och den familj där barnet ingår men inte på barn i allmänhet. När barnet har funktionsnedsättningar som kräver extra åtgärder blir det då samtliga ”experters”, det vill säga föräldrars och professionellas, gemensamma uppgift att se till att de åtgärder som behövs för barnet och familjen vidtas.

Kommunen har redskap och rutiner för att utreda behov av stöd och habiliteringen har redskap att kartlägga och utreda barns fungerande inom flera olika områden till exempel motorik och kommunikation. Där finns också kunskaper om olika åtgärder exempelvis träningsprogram och hjälpmedel.

Syftet med detta häfte är att ge professionella som i uppsökande verksamhet möter föräldrar till barn med intellektuell funktionsnedsättning redskap att aktivt samarbeta med föräldrarna för att tillgodose barnets och familjens behov.

Häftet innehåller korta textavsnitt som är tänkta att tjäna som kunskapskälla och inspiration till egna kartläggningar och formuleringar som ni som professionella behöver göra. I högerspalten finns dessutom konkreta förslag i form av frågor, tips, förtydligande och hänvisningar till frågeformulär och föreläsningar. Dessa redskap kan användas i samarbetet mellan föräldrar och professionella.

Materialet har prövats av LSS-handläggare, föräldrar och barn i samband med projektet ”Riktat föräldrastöd till familjer med barn med lindrig utvecklingsstörning” som finansierats av Folkhälsoinstitutet och genomförts av forskningsmiljön CHILD vid Högskolan i Jönköping i samarbete med Jönköpings kommun och Vetlanda kommun samt utvecklingsplattformen FoUrum vid Regionförbundet Jönköpings län.

Familjen

Den miljö som påverkar barnet mest under uppväxten är familjen. Samtidigt påverkar barnet familjens sätt att vara och leva. Att barnet fungerar bra i familjen utifrån sina förutsättningar är därför viktigt, både för barnet och för familjen. Ett barn med funktionsnedsättning är dock bara en bland andra familjemedlemmar. Om det finns övriga barn i familjen måste de få sin del av föräldrarna som också måste ha tid till varandra. Kontakter med vänner måste ges plats och arbeten och skolgång måste fungera. Hur en familj väljer att prioritera vad som är viktigt och hur det viktiga ska utföras varierar från familj till familj. Det finns inget sätt som är det enda riktiga. En familjs val av vad som är viktigt att göra och hur det ska göras påverkas självklart av om ett barn har extra behov på grund av en eller flera funktionsnedsättningar.

Förändringar genom åren

Som förälder känner man tidvis oro, sorg, ilska och ledsenhet vid misstanke om att ens barn "inte fungerar som det ska". Dessa känslor kan bli ännu starkare när det bekräftas att barnet har en eller flera funktionsnedsättningar. Hur föräldern reagerar beror på en mängd olika faktorer, till exempel om det finns äldre barn i familjen, egna erfarenheter av andra människor med liknande funktionsnedsättningar, hur familjens ekonomi är och vilket stöd som finns bland släkt och vänner. De flesta föräldrar lär sig så småningom att leva med dessa känslor som periodvis också kan bli starkare beroende på händelser i och utanför familjen, exempelvis skolstart eller att yngre syskon utvecklas förbi barnet med funktionsnedsättning.

Vad en familj anser vara viktigt att göra varierar över tid. Uppgifter som är viktiga och nödvändiga i en småbarnsfamilj som till exempel att byta blöjor är inte lika viktiga i en tonårsfamilj. Hur en familjeuppgift upplevs beror alltså inte enbart på barnet, utan också på vad som anses normalt i jämförelse med släkt och vänner. Vad som är viktigt kan dessutom förändras från vecka till vecka beroende på om något oväntat händer, till exempel att någon blir sjuk eller ett erbjudande om en rolig fest.

Viktiga frågor

Hur förändras vad en familj tycker är viktigt och hur familjen utför det viktiga genom åren?

Hur fördelas viktiga uppgifter och ansvar i familjen?

Vad prioriterar familjen som viktigt att utföra just nu?

Hur känns det för denna familj?

Vad är viktiga familjeuppgifter i denna familj?

Vad anser familjen vara familjeuppgifter som är lätta att utföra?

Vad hindrar familjen i deras umgänge med vänner och släkt?

Fördelning av uppgifter och ansvar i familjen

Många familjer som får ett barn med funktionsnedsättning förändrar sin uppdelning av arbetsuppgifter och roller, till exempel att fritidsaktiviteterna minskar.

Hur en familj väljer att fördela roller och ansvar skiftar från familj till familj beroende på förälderns/föräldrarnas egna erfarenheter, personligheter, arbeten och andra intressen. Varje familj har därför ett eget sätt att fungera på som man strävar efter att bevara och utveckla. Varje familj fungerar bäst när de agerar på det sätt som passar dem.

Viktiga frågor

Har familjen ändrat hur de fördelar arbets-uppgifter, roller och ansvar?

Har familjen fått ändra drömmar och livsmål?

Har familjen hittat ett sätt att fördela roller och ansvar som fungerar bra?

Respekteras det av er "professionella"?

Behov och viktiga uppgifter

Alla familjer prioriterar det som för tillfället tillgodoser familjens behov. Det är därför viktigt att familjen på ett tydligt sätt kan utrycka vilka behov de har och begära serviceinsatser för att minska behoven. För att tydligt kunna uttrycka behov är det viktigt att uppfylla fyra förutsättningar:

- Ett problem måste upplevas.
- Problemet måste värderas som att det är värt att lösa och prioriteras som ett av de mest akuta och viktiga att ta tag i.
- Problemet måste gå att lösa.
- Det måste finnas kunskaper om hur lösningen ska gå till.

Ett problem är skillnaden mellan hur det är och hur det borde vara. Det är till exempel inte ett problem att inte ha barnvakt. Problemet är skillnaden på hur det är *vi kan inte gå på fest för vi har ingen som passar barnen* och hur det borde vara *vi har barnvakt på lördag när vi går på fest*. Problemet är: *kan inte gå* och lösningen på problemet är: *barnvakt.*

Behov kan ses som tänkbara lösningar på problem. När en familj söker råd och stöd är det vanligt att familjen inte talar om sitt problem. Istället önskar sig familjen de lösningar de vet finns eller de lösningar de tror att en viss person är beredd att ställa upp med. Men eftersom problemet inte varit tydligt uttalat är det inte säkert att familjen får stöd som löser deras problem.

Att göra

För att klargöra för dig själv och för familjen inom vilka områden i tillvaron som familjen tycker att de behöver hjälp med kan ni använda formuläret ”Översikt över familjens behov” (Se bilaga 1).

För att klargöra inom vilka livsområden barnet har behov av stöd för att bli mer delaktig kan ni använda formuläret ”Barns delaktighet”. (Se bilaga 2)

Utvecklingsstörning eller intellektuell funktionsnedsättning/funktionshinder

Utvecklingsstörning är den officiella beteckningen för intellektuellt funktionshinder. Många personer, framför allt de med en lindring utvecklingsstörning, ogillar den beteckningen och vill hellre använda beteckningen intellektuella funktionsnedsättningar eller intellektuella funktionshinder. De olika begreppen kommer att förklaras i detta kapitel.

Enligt Socialstyrelsens definition gäller en funktionsnedsättning enbart personen, det är han eller hon som har en nedsatt förmåga, medan ett funktionshinder gäller samspelet mellan personen och miljön och är alltså mer situationsbundet. Det är alltså viktigt att skilja mellan begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder.

Intellektuell funktionsnedsättning

En intellektuell funktionsnedsättning innebär att barnet har en nedsatt intelligensfunktion jämfört med vad som kan anses normalt för åldern. Detta kan vara orsakat av en skada, en sjukdom eller ett trauma. Det kan gälla en stor omfattande skada som till exempel den hjärnskada som kan uppstå som en följd av syrebrist i samband med förlossningen men det kan också vara en mindre omfattande skada som till exempel att celler har dött på ett visst ställe i hjärnan. Även om skadan omfattar en begränsad del kan skadans svårighetsgrad variera. En nedsättning i intelligensfunktionen behöver dock inte ha uppkommit på grund av en skada utan kan också ha ärftliga skäl, vilket framför allt kan gälla barn med lindrig utvecklingsstörning.

Aktivitetsbegränsning i lärande och kunskapstillämpning

Aktivitetsbegränsningar innebär att en person i större eller mindre grad saknar förmåga att utföra något på det sätt som anses normalt för en människa. En intellektuell aktivitets-begräsning är i första hand en avvikelse från det normala med avseende på hur olika funktioner som exempelvis problem-lösningsförmåga eller lärande normalt utvecklas. Vad som anses normalt beror på åldern. En grav aktivitetsbegränsning inom intelligensfunktionen kan till exempel innebära att ett barn vid sju års ålder inte kan förstå att saker som inte syns ändå existerar. Det kan inte heller ett litet spädbarn men medan det för spädbarnet är normalt är det inte normalt för en sjuåring.

Börja med att titta på filmen:
”Ninja Koll” som din kommun fått ett exemplar av

Orsaken är:

sjukdom, trauma eller arv

som kan leda till:

funktionsnedsättning
om organ eller kroppsdel påverkats

vilket kan leda till:

aktivitetsbegränsning
om beteendet påverkats så att det avviker från hur människor brukar göra,

vilket i samspel med miljön kan leda till:

delaktighetsinskränkning
dvs. svårt fungera som önskat i vardagen

En annan aktivitetsbegränsning inom intelligensfunktionen kan vara ungdomar som har lärt sig att avläsa klockan och passa tider ändå kan ha svårt att planera sin tid och förstå hur mycket de hinner med. Även andra områden än lärande kan påverkas, till exempel förmåga att snabbt anpassa sig i sociala situationer, att komma på alternativa lösningar när den vanliga lösningen inte fungerar, att väga olika alternativ mot varandra och att göra en analys.

Delaktighetsinskränkning

Att ha en delaktighetsinskränkning innebär att det är svårt att vara delaktig i de situationer som är viktiga för en. Delaktighetsinskränkning är sammanlagda följden av funktionsnedsättning, aktivitetsbegränsning och de miljöbetingelser som personen har. Svårigheter kan alltså inte bara relateras till personen utan också till vilka krav omgivningen ställer på en persons fungerande. En delaktighetsinskränkning sker till exempel om en uppgift ställer högre krav än vad som motsvarar personens fungerande eller om situationen gör det svårt för personen att använda sin förmåga. Om omgivningen däremot anpassas till personens förmåga har personen ingen inskränkning trots att själva funktionsnedsättningen i intelligens finns kvar. Delaktighetsinskränkningar kan åtgärdas på många olika sätt, både genom att personen själv kan agera annorlunda eller att omgivningen kan anpassas.

Graden av delaktighetsinskränkning kommer att variera hos en och samma person beroende på vilken situation personen befinner sig i. Den påverkas också av egenskaper hos personen. Personer som tar många initiativ och är ihärdiga och envisa eller som lever i en väl anpassad miljö kommer troligen att mer sällan uppleva delaktighetsinskränkningar.

Att göra

Du kan stödja föräldrarna och barnet i att skaffa sig en översiktlig bild av inom vilka områden barnet upplever delaktighetsinskränkningar genom att fylla i ”Barns Delaktighet” tillsammans med barnet och föräldrarna (om de behöver vara med). Den information du får av diskussionen kanske inte säger barnet något han/hon inte visste innan men att informationen är samlad och strukturerad kan vara en hjälp för att:

- Diskutera barnets behov av insatser
- Begära kartläggning eller åtgärder utöver vad barnet får idag

En nedsatt intelligensfunktion kan medföra svårigheter att ta emot och bearbeta inkommande information. Med kunskap om personens funktionsnedsättning kan informationen anpassas genom att till exempel göra den mer konkret och visuell. Bristande tillgänglighet till exempelvis förståelig information skapar ett funktionshinder men med anpassningar minskar funktionshindret.

Vad handlar diagnosen utvecklingsstörning om?

För att kunna få diagnosen utvecklingsstörd måste personen ha låg intelligens (IK= 70 eller mindre) *och* ha svårt att fungera i vardagen praktiskt, socialt och/eller skolmässigt. Dessutom måste detta ha uppstått före 18 års ålder. Utvecklingsstörning är en diagnos som ofta förekommer ihop med andra diagnoser. När det gäller medicinska diagnoser som ofta är kopplade till utvecklingsstörning så varierar dessa mellan att beskriva skada, funktionsnedsättning eller aktivitetsbegränsning.

Diagnosen Downs syndrom innebär att personen har en skada eller avvikelse från det normala på en kromosom, det är en *skadediagnos*. Diagnosen ADHD beskriver att en person har svårt att styra uppmärksamhet och det är därför delvis en *funktionsnedsättningsdiagnos*. Diagnosen utvecklingsstörning anger att personen har låg intelligens, vilket är en funktionsnedsättning. Den anger också att personen har svårt att fungera i vardagen jämfört med andra i samma ålder och är då också en *aktivitetsbegräsningsdiagnos*.

För att kunna hjälpa ett barn med lindrig utvecklingsstörning och bedöma barnets olika förmågor behöver de professionella känna till inte bara skadan utan också vilka funktionsnedsättningar och aktivitetsbegränsningar barnet har samt vilka delaktighetsinskränkningar detta kan medföra.

De åtgärder som vidtas bör i första hand syfta till att minska delaktighetsinskränkningar. De metoder som används till detta kan dock innebära arbete med såväl funktionsnedsättningar, aktivitetsbegränsningar och med att anpassa miljön.

Du kan få veta mer om utvecklingsstörning genom att lyssna på:

Vad är utvecklingsstörning?
Inledning
Presentation

ICF-CY

Världshälsoorganisationen (WHO) har en internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF) som också finns i en barnversion ICF-CY. Klassifikationen bygger på begreppen kroppsfunktion, aktivitet och delaktighet. Dessa aspekter av mänskligt fungerande är ömsesidigt beroende av varandra.

Viktiga frågor

I förhållande till funktionsnedsättningen:

Går det att minska graden av funktionsnedsättning genom t.ex. träning av minnesfunktioner?

I förhållande till aktivitetsbegräsningen:

Går det att kompensera med hjälpmedel så att personen kan utföra något t.ex. passa tiden, med hjälp av tidshjälpmedel?

I filmen ”Ninjakoll - läromedel om utvecklingsstörning” kan du få mer information om diagnosen utvecklingsstörning i avsnittet *Faktareportage*. I avsnittet *Superkollen* ges flera exempel på hur delaktighetsinskränkningar kan minskas.

Kan delaktighetsinskränkningar minskas?

Kan inskränkningar minskas genom att lära personen andra sätt att uppnå det som han eller hon idag inte kan, t.ex. lära personen åka buss för att ta sig till en fritidsaktivitet?

Eller går det att förändra något i omgivningen så att den inte ställer inskränkande krav på personen t.ex. ledsagare vid fritidsaktiviteter?

Du kan lära dig mer om utvecklingsstörning genom att se

Att kompensera utvecklingsstörning
Inledning
Presentation

Problemlösningsmetoder

Att lösa problem innebär att fundera över vad som behöver åtgärdas för att livet ska förändras i önskad riktning.

Skillnaden mellan hur det är och hur det borde vara = problembeskrivning

I de flesta familjer och för de flesta människor finns det alltid saker att förändra, vi kan kalla det utmaningar eller problem. Det kan gälla en dörr som gnäller och låter, ett barn som vaknar ofta på natten eller en kran som droppar. För att överhuvudtaget ha ett *problem* måste det finnas en skillnad mellan hur det är och hur det borde kunna vara.

Lär dig mer om problemlösning genom att titta på föreläsningen:

Problemlösning - en modell

Hitta familjens problem!

Med hjälp av följande fyra frågor kan många olika *problem* i vardagen täckas in:

1) Vad gör/upplever barnet eller familjen som är bra men som sker för sällan?
2) Vad borde barnet eller familjen göra/uppleva som inte alls sker idag?
3) Vad gör barnet eller familjen som i och för sig kan vara bra men som sker för ofta?
4) Vad gör barnet eller familjen som det/de borde sluta göra eller uppleva?

Hitta familjens behov!

Det är ofta lättast att först fråga vad familjen önskar/har behov av och sedan fråga vad det skulle innebära om de fick det de önskade sig. Den önskade konsekvensen är en beskrivning av målet för en åtgärd. Om ni sedan frågar hur det är idag kan familjen ge er en beskrivning av skillnaden mellan hur det är och hur det borde vara. Avslutningsvis får ni då fundera över om det behov familjen uttryckt matchar problemet. Kanske finns andra sätt att nå dit än den åtgärd eller det behov som familjen uttryckt?

Lär dig mer om att identifiera problem genom att titta på föreläsningarna:

Att identifiera problem

Att tillsammans identifiera familjeproblem

Att tillsammans identifiera barnproblem

Använd frågeformulären i bilagorna

Vad beror problemet på? = problemförklaringar

För att lösa ett problem måste det finnas en förklaring till problemet och en aning om vad problemet kan bero på. Förklaringarna leder fram till vilka lösningar som ska användas. Om förklaringen till att det är kallt inne är att elementen är av blir lösningen att slå på elementen. En annan förklaring till att det är kallt inne är att det är kallt ute. Den förklaringen går dock inte att använda till en lösning.

För det mesta finns det mer än en förklaring som går att använda till problemlösningar och ju fler förklaringar desto större möjligheter att finna den eller de förklaringar som går att göra något åt.

Ha många förklaringar till varje problem

Förklaringarna ska ge nya insikter om hur saker hänger ihop och idéer om vad som kan vara problemlösningar

Sök förklaringar som förklarar många problem

Sök förklaringar som visar vad olika problem har gemensamt.

För att få förklaringar till fungerande situationer kan man ställa sig frågor om vem, vad, när, hur etc.

Lär dig mer om problemförklaringar genom att ta del av föreläsningen:

Att förklara problem

Vad vill familjen ta tag i? = problemprioritering

Ett problem löser man bara om det är värt besväret. Vad som anses som viktiga problem att lösa varierar mellan olika familjer, samt med tiden och beroende på vilken situation familjen befinner sig i. Det finns alltid många problem som är tänkbara att åtgärda, men det sker dock oförutsägbara händelser som gör att den ordning i vilken man löser problemen måste förändras.

Om familjen känner till flera olika problem och tänkbara förklaringar till problemen är det möjligt att bestämma i vilken ordning problemen ska lösas. För att fatta övertänkta beslut är det bra att väga in fler tänkbara problem och fler tänkbara lösningar mot varandra innan beslut fattas. Att välja att prioritera ett problem innebär att välja bort ett annat. Om föräldrarna till exempel väljer att lägga mycket kraft på att hjälpa ett barn som har svårt att läsa med läxorna finns kanske ingen tid över att skjutsa barnets syskon till fritidsaktiviteter. Vad familjen väljer att prioritera är alltid en fråga om vad som värderas som viktigast. Det är därför sällan det finns ett "rätt" alternativ.

Hur det borde vara = målet

När situationen är som familjen önskar finns inte problemet längre kvar. Om till exempel ett problem är att *Kalle sällan leker konstruktivt på egen hand* är problemet löst och målet nått när *Kalle leker konstruktivt på egen hand*.

Det är viktigt att redan från början ha en klar bild över målet, alltså hur det borde vara. Då går det enkelt att se om målet är nått och om de åtgärder man vidtagit hade önskad effekt.

Att fråga sig *hur det borde kunna vara* kan användas istället för *hur det borde vara* för att inte sätta upp orimliga mål. Det leder ändå till något som innebär en förändring i önskad riktning.

Att diskutera

Diskutera för varje problem vilken skillnad det skulle göra för familjen och för barnet om problemet blir löst.

Diskutera för varje problem, vad som skulle kunna hända, positivt och negativt, mer än det familjen önskar skulle hända, dvs utöver målet?

Diskutera för varje problem vilka andra problem som skulle kunna få en lösning samtidigt.

Lär dig mer om problemprioritering genom att ta del av föreläsningen:

Att prioritera och sätta mål

Beskriver målet ett tillstånd? Kan ni se framför er hur det är när ni nått målet?

Har ni löst problemet om ni når målet?

Är målet realistiskt att nå inom en snar framtid?

Om ett mål verkar behöva lång tid för att uppnås kan målet brytas ner det till mer näraliggande mål. Fråga t.ex. ”Hur skulle det kunna se ut om två månader som skulle vara bättre än vad det är nu? Känns detta som ett steg på vägen?”

Det som görs för att nå målet = åtgärden

Det familjen själv eller andra gör för att nå målet är lösningen på problemet eller med andra ord åtgärden. Åtgärderna som vidtas bygger på de förklaringar familjen tillsammans med er professionella har uttalat till problem. Ju fler förklaringar ni har, desto lättare är det att lösa problemet, det vill säga hitta bra åtgärder. En lösning är bra bara om den genomförs. Det är därför viktigt att det familjen bestämmer sig för att göra är genomförbart och vettigt i den situation de befinner sig i. En bra lösning går att genomföra utan att det påverkar vardagslivet negativt på andra områden i någon större utsträckning. Helst bör lösningen göra att vardagen blir lättare även på andra områden än problemområdet.

Viktiga frågor

Utgå från förklaringarna när ni arbetar fram metoden för att lösa problemet.

Förstår alla inblandade hur mål och metod hänger ihop, dvs. hur de kan nå målet genom att utföra metoden?

Är metoden praktiskt genomförbar i vardagen?

Är någon ansvarig för att metoden genomförs? OBS! det kan ändå vara flera olika personer som genomför metoden.

Vet alla inblandade olika sätt att utföra metodens princip på och flera situationer att utföra metoden i?

Lär dig mer om att utforma metoder genom att ta del av föreläsningen:

Att utforma och tillämpa metoder

Utvärdering

Blev det som ni och familjen hade tänkt?
Att utvärdera vad som gjorts och vad som hänt.

Diskutera om ni och familjen genomfört metoden som planerat eller om ni eller familjen under resans gång har kommit på någon annan metod eller ett annat sätt att utföra den på. Det kan ibland vara bra att samla tankarna och fundera på om det blev som man tänkt i samarbetet runt barnet och familjen.

För utvärderingen bör ni ställa tre frågor till familjen:
1. Vad har egentligen gjorts av det som var bestämt?
2. Vad har blivit som det borde vara?
3. Har det hänt något annat än det vi tänkt?

Den första frågan är viktig för att ni överhuvudtaget ska få veta om ni kan förvänta er att något ska ha hänt. Har någon av parterna inte genomfört vad de kom överens om beror det för det mesta på att det inte varit genomförbart. Många gånger när någon åtgärd kring barnen inte genomförts handlar det om att metoden helt enkelt inte är genomförbar i den vardagssituation som finns. Eftersom de flesta åtgärder ska fungera i vardagen och underlätta vardagen tyder det på att metoden helt enkelt inte är bra. Att konkret diskutera vad som inte har fungerat att göra och vad som har fungerat att göra kan ge bra tips om hur åtgärden måste förändras.

Den andra och tredje frågan, om vad som blivit som det borde vara och om något annat hänt, är viktig för att utvärdera om de åtgärder som planerades gav några resultat. Det är lättare att besvara frågan om både problemet och målet från början är tydligt formulerade.

Viktiga frågor

Vad har förändrats eller utförts annorlunda?

Har familjen nått fram till det tillstånd, dvs. den förändring, familjen ville ha? Gick det sämre än väntat eller bättre än väntat?

Räcker det så här eller vill familjen gå vidare?

Lär Dig mer om att utvärdera genom att titta på föreläsningen:

Att utvärdera måluppfyllelse

Förväntansskala

Ett mer ordnat sätt att fråga om målet blev som förväntat är att göra en förväntansskala. En sådan skala består av tre steg. Steg 1 är sämsta tänkbara situation efter åtgärden. Steg 2 är det som förväntas ske och steg 3 är ett mer positivt resultat än förväntat efter att åtgärden genomförts.

En viktig aspekt i förväntansskalan är tiden, det är viktigt att veta hur lång tid problemlösningen får ta. En fördel är att sätta tidsgränsen ganska nära i tiden, till exempel en månad framåt eller tre månader framåt. Om något inte hänt beror det antingen på att åtgärden inte var bra eller att målet är orealistiskt.

Ett exempel:

Problem: Kalle använder inga talade ord i samspel med kompisar på förskolan.
Mål: Kalle använder talade ord i samspel med kompisar på förskolan.

Förväntansskala för Kalle

Sämsta tänkbara (Steg 1)	Kalle använder många tecken och gester när han samspelar och leker med kompisar men nästan aldrig talade ord.
Som väntat (Steg 2)	Kalle använder många tecken och gester när han samspelar och leker med kompisar. Han använder också talade ord flera gånger per dag.
Bättre än väntat (Steg 3)	Kalle använder lika mycket talade ord som tecken och gester när han samspelar och leker med kompisar.

En förväntansskala kan handla om vad som helst och kan beröra både barnet och familjen. Förväntansskalor är bra att göra för de mål som är speciellt viktiga för barnet eller familjen. Det går dock inte att göra skalor på allt. På lång sikt är det många mål som eftersträvas, uppnås, överges eller glöms bort.

Det kan vara viktigt att fråga sig om livet i stort känns bra och om insatserna för familjen och barnet i stort skulle kunna vara annorlunda.

Bilaga 1 Familjens behov

Nedan finns nämnda en del av de behov som föräldrar till barn med funktionsnedsättning brukar ha. Läs varje påstående och markera med ett ”x” i de rutor som gäller för dig. Om du föredrar att lämna en del frågor obesvarade är detta OK.

Behov av information

	Nej	Osäker	Ja
1. Behöver du mer information om ditt barns funktionsnedsättning?		☐	☐
2. Behöver du mer information om hur du ska bemöta ditt barns beteende?	☐	☐	☐
3. Behöver du mer information om hur du ska lära ditt barn olika färdigheter *(lära sig nya saker t.ex. cykla, läsa, simma och hitta till skolan själv)*? *Vi kan först be dem ge exempel på färdigheter, så att vi vet om de förstår ordet.*	☐	☐	☐
4. Behöver du mer information om hur du ska leka och kommunicera med ditt barn *(samspela i lek och kommunikation)?*	☐	☐	☐
5. Behöver du mer information om vilken omsorg eller service, *d.v.s. stöd eller hjälp,* som finns för ditt barn?	☐	☐	☐
6. Behöver du mer information om vilken omsorg eller service, *d.v.s. stöd eller hjälp,* som ditt barn kan komma att behöva i framtiden?	☐	☐	☐
7. Behöver du mer information om barns utveckling?	☐	☐	☐

Behov av stöd

8. Behöver du någon i familjen som du kan tala med om problem *(vilka problem som helst)*?	☐	☐	☐
9. Behöver du fler vänner du kan tala med?		☐	☐

	Nej	Osäker	Ja
10. Behöver du större möjlighet att träffa andra föräldrar till barn med funktionsnedsättning?	☐	☐	☐
11. Behöver du mer tid för samtal med ditt barns läkare? *Om de säger att barnet inte har en läkare, frågar vi om läkare i allmänhet.*	☐	☐	☐
12. Behöver du regelbundet träffa en person som du kan samtala med och som kan ge dig stöd och råd (psykolog, kurator, psykiater)?	☐	☐	☐
13. Behöver du tala med en präst *(eller motsvarande)* för att få hjälp med era problem?	☐	☐	☐
14. Behöver du läsa om vad andra föräldrar, som har barn med samma funktionsnedsättning som ditt barn, har upplevt?	☐	☐	☐
15. Behöver du mer tid för dig själv?	☐	☐	☐

Förklara för andra

16. Behöver du hjälp med att förklara ditt barns funktionsnedsättning för hans/hennes syskon?	☐	☐	☐
17. Behöver du hjälp med att förklara ditt barns funktionsnedsättning för dina föräldrar eller dina svärföräldrar? ☐		☐	☐
18. Behöver din make/maka hjälp med att förstå ert barns funktionsnedsättning?	☐	☐	☐
19. Behöver du hjälp med att bemöta vänner, grannar			

eller främmande som frågar om ditt barns funktionsnedsättning? ☐ ☐ ☐

20. Behöver du hjälp med att förklara ditt barns funktionsnedsättning för andra barn? ☐ ☐ ☐

Samhällsservice

	Nej	Osäker	Ja
21. Behöver du hjälp med att få tag i en läkare som förstår sig på dina eller ditt barns behov?	☐	☐	☐
22. Behöver du hjälp med att få tag i en tandläkare som kan behandla ditt barn? ☐		☐	☐
23. Behöver du hjälp med att skaffa barnvakt, avlastning eller korttidshem för ditt barn *(regelbundet, återkommande aktiviteter)*? ☐		☐	☐
24. Behöver du hjälp med att skaffa lämplig fritidsverksamhet för ditt barn? *(Ej fritids i samband med skola)* *(Tagit bort barnomsorg)*	☐	☐	☐
25. Behöver du hjälp med att påverka ditt barns skolgång? *(Bytt ordet undervisning mot skolgång)*	☐	☐	☐
26. Behöver du barnvakt åt ditt barn när du deltar i aktiviteter utanför hemmet *(spontanaktiviteter)*?	☐	☐	☐

Ekonomiska behov

27. Behöver du (mer) ekonomiskt stöd för att täcka utgifter till mat, hyra, medicin, kläder eller transporter?	☐	☐	☐

28. Behöver du ekonomiskt stöd för att kunna köpa hjälpmedel till ditt barn?	☐	☐	☐
29. Behöver du ekonomiskt stöd för att täcka kostnader för behandling eller annan service som du och ditt barn behöver?	☐	☐	☐
	Nej	**Osäker**	**Ja**
30. Behöver du eller din make/maka rådgivning och hjälp med att få arbete? ☐		☐	☐
31. Behöver du ekonomiskt stöd för att betala barnvakt/avlastning?	☐	☐	☐
32. Behöver du ekonomiskt stöd för att köpa leksaker till ditt barn?	☐	☐	☐

Familjerelationer

33. Behöver er familj hjälp med att diskutera igenom och lösa problem?	☐	☐	☐
34. Behöver er familj hjälp med att lära sig hur ni ska stödja varandra vid svåra situationer?	☐	☐	☐
35. Behöver er familj hjälp med att bestämma vem som ska ansvara för barntillsyn och andra uppgifter inom hemmet?	☐	☐	☐
36. Behöver er familj hjälp med att *hitta* gemensamma fritidsaktiviteter?	☐	☐	☐

37. Vilka är för närvarande din familjs viktigaste behov? Det kan röra sig om behov som tagits upp i denna översikt såväl som andra behov.

_____

Originalets titel ”Family Needs Survey” utarbetad av Donald B Bailey Jr och Rune J Simeonsson vid Frank Porter Graham Child Development Center, The University of North Carolina, at Chapel Hill, USA. All rights reserved 1985.

Den svenska versionen är översatt av Rune J Simeonsson och bearbetad 1990 av Lise Roll-Pettersson samt Mats Granlund, Stiftelsen **ala,** Sibyllegatan 7, 114 51 Stockholm

Reviderad 2011-07-01 av Michael Sjökvist, Lena Olsson, Mats Granlund, Karina Huus och Elisabet Elgmark, Jonkoping University, School of Health Sciences.

Bilaga 2 a Barns delaktighet strukturerad intervju, 6-12 år

Patrik Arvidsson, Mats Granlund, Lena Olsson och Michael Sjöqvist

Namn:

Kapitel 1: Lärande och tillämpa kunskap	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Tycker du att det är viktigt?	Kan du göra?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon[1] Själv	Nej Kanske Ja
1. Se på TV eller se en film? (d161)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
2. Lyssna på musik? (d161)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
3. Läsa en tidning? (d1661)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
4. Läsa en bok? (d166)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
5. Skriva för hand? (d170)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
6. Skriva på dator? (d170)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

[1] Tillsammans med någon betyder stöd av annan person. Klarar den enskilde aktiviteten själv med hjälpmedel, ses det som att han/hon klarar själv.

Kapitel 2: **Allmänna uppgifter och krav (Klarar du?)**	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Tycker du att det är viktigt?	Kan du göra?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon Själv	Nej Kanske Ja
7. Vakna/komma upp på morgonen? (d2302)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
8. Komma i tid till skolan? (d2305)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
9. Gå och lägga dig på kvällen? (d2302)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
10. Passa andra tider (utöver skolan) (t ex träffa en kompis)? (d2305)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 3: **Kommunikation**	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Tycker du att det är viktigt?	Kan du göra?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon Själv	Nej Kanske Ja
11. Förstå innehållet i en dagstidning? (d325)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
12. Förstå ett nyhetsprogram på TV? (d3108)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
13. Delta i samtal (pratstund, småprat etc) (d350)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
14. Använda telefon (d3600) *(Till vad?)*	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

15. Använda dator (d3601) *(Till vad?)*	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 4: **Förflyttning**	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Vill du? Viktigt?	Kan du?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon Själv	Nej Kanske Ja
16. Gå (t ex. till skolan eller en promenad)? (d4602)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
17. Cykla (t ex. i lek eller cykla en runda)? (d4750)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
18. Åka bil? (d4701)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
19. Åka buss (eller tåg eller flyg)? (d4702)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 5: **Personlig vård**	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någon	Själv	Nej	Kanske	Ja
20. Tvätta dig eller duscha? (d5100 och 5101)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
21. Borsta tänderna? (d5201)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
22. Sköta hår och naglar? (d5202 och 5203)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
23. Gå på toaletten? (d530)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
24. Klä på och av dig? (d540)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
25. Äta och dricka? (d550 och d560)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Kapitel 6: **Hemliv**	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någon	Själv	Nej	Kanske	Ja
26. Handla? (d620)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
27. Göra i ordning något att äta (t.ex. mellanmål)? (d6300)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
28. Tvätta dina kläder? (d6400)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
29. Städa ditt rum? (d640)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
30. Ta hand om/sköta dina saker? (t.ex. leksaker, mobil) (d650)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Kapitel 7: Mellanmänskliga interaktioner och relation.	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någ	Själv	Nej	Kanske	Ja
31. Vara med kompisar? (d7500)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
32. Skaffa nya kompisar? (d7200)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
33. Komma överens med kamrater? (d7402)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
34. Komma överens med lärare? (d7400)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
35. Vara med dina föräldrar (eller motsvarande)? (d7601)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
36. Vara med dina syskon? (d7602)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
37. Vara med mor-/farföräldrar? (d7603)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

38. Ta kontakt med någon du inte känner sedan tidigare? (d730)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 8. **Viktiga livsområden**	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Vill du? Viktigt?	Kan du?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon Själv	Nej Kanske Ja
39. Gå i skolan/vara i skolan? (d820)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
40. Vara på fritids? (d820)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
41. Leka (med leksaker) eller spela spel ensam (d8800)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

42. Leka (med leksaker) eller spel med andra (d8803)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 9: Samhällsgemenskap, socialt och medborgerl. liv	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills.med ngn	Själv	Nej	Kanske	Ja
43. Delta i idrott på fritiden? (d9201)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
44. Delta i t.ex. teater, museum, sjunga i kör, (dvs. kultur) i skolan? (d820)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
45. Delta i t.ex. teater, museum, sjunga i kör, (dvs. kultur) på fritiden? (d9202)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
46. Ha en hobby (t ex regelbundet engagerad i scouterna)? (d9204)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
47. Gå på restaurang/kafé? (d920)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
48. Gå på bibliotek? (d920)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
49. Gå på bio? (d9202)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
50. Vara ute i naturen? (d920)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

51. Åka på semester? (d920)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
52. Gå i kyrkan (d9300)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Ungdomars delaktighet strukturerad intervju, 13-17 år

Patrik Arvidsson, Mats Granlund, Lena Olsson och Michael Sjöqvist

Namn:

Kapitel 1: Lärande och tillämpa kunskap	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Tycker du att det är viktigt?			Kan du göra?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med ngn	Själv	Nej	Kanske	Ja
1. Se på TV eller se en film? (d161)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
2. Lyssna på musik? (d161)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
3. Läsa en tidning? (d1661)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
4. Läsa en bok? (d166)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
5. Skriva för hand? (d170)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
6. Skriva på dator? (d170)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Kapitel 2: **Allmänna uppgifter och krav (Klarar du?)**	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Tycker du att det är viktigt?			Kan du göra?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någon	Själv	Nej	Kanske	Ja
7. Vakna/komma upp på morgonen? (d2302)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
8. Komma i tid till skolan? (d2305)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
9. Gå och lägga dig på kvällen? (d2302)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
10. Passa andra tider (utöver skolan) (t ex träffa en kompis)? (d2305)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
11. Hantera stress? (t.ex. tidspress, prov i skolan, att själv göra uppgifter du inte tidigare gjort själv , många saker på en gång) (d2401)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Kapitel 3: **Kommunikation**	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Tycker du att det är viktigt?			Kan du göra?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någon	Själv	Nej	Kanske	Ja
12. Förstå innehållet i en dagstidning? (d325)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
13. Förstå ett nyhetsprogram på TV? (d3108)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
14. Delta i samtal (pratstund, småprat etc) (d350)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
15. Delta i en diskussion? (meningsutbyte, resonemang, debatt) (d355)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
16. Använda telefon	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

(d3600) *(Till vad?)*				
17. Använda dator (d3601) *(Till vad?)*	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 4: **Förflyttning**	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Vill du? Viktigt?	Kan du?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon Själv	Nej Kanske Ja
18. Gå (t ex. till skolan eller en promenad)? (d4602)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
19. Cykla (t ex. i lek eller cykla en runda)? (d4750)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
20. Åka bil? (d4701)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
21. Åka buss (eller tåg eller flyg)? (d4702)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 5: **Personlig vård**	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någon	Själv	Nej	Kanske	Ja
22. Tvätta dig eller duscha? (d5100 och 5101)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
23. Borsta tänderna? (d5201)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
24. Sköta hår och naglar? (d5202 och 5203)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
25. Gå på toaletten? (d530)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
26. Klä på och av dig? (d540)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
27. Äta och dricka? (d550 och d560)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
28. Veta hur du skall sköta dig själv för att må bra? (t.ex. mat, motion, dryck,	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

rökning, alkohol) (d570)				

Kapitel 6: **Hemliv**	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med någon	Själv	Nej	Kanske	Ja
29. Handla? (d620)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
30. Göra i ordning något att äta (t.ex. mellanmål)? (d6300)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
31. Tvätta dina kläder? (d6400)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
32. Städa ditt rum? (d640)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
33. Ta hand om/sköta dina saker? (t.ex. dator, mobil, cykel) (d650)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Kapitel 7: Mellanmänskliga interaktioner och relation	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN(capacity)			VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?					
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med ngn	Själv	Nej	Kanske	Ja
34. Vara med kompisar? (d7500)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
35. Skaffa nya kompisar? (d7200)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
36. Komma överens med kamrater? (d7402)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
37. Komma överens med lärare? (d7400)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
38. Vara med dina föräldrar (eller motsvarande)? (d7601)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
39. Vara med dina syskon? (d7602)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
40. Vara med mor-/farföräldrar? (d7603)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
41. Vara med en pojkvän/flickvän? (d7700)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
42. Ta kontakt med någon du inte känner sedan tidigare? (d730)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2

Kapitel 8. **Viktiga livsområden**	GÖR (performance)	VIKTIGT (engagement)	KAN (capacity)	VILL HA HJÄLP MED? (support)
	Hur ofta gör du?	Vill du? Viktigt?	Kan du?	
	Inte alls Ibland Ofta	Nej Sådär Ja	Nej Tills. med någon Själv	Nej Kanske Ja
43. Gå i skolan/vara i skolan? (d820)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
44. Vara på fritids? (d820)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
45. Leka eller spela spel ensam (d8800)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
46. Leka eller spel med andra (d8803)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2
47. Ta hand om dina pengar? *(Har du veckopeng?)* (d860)	0 1 2	0 1 2	0 1 2	0 1 2

Kapitel 9: Samhällsgemenskap, socialt och medborgerl. liv	GÖR (performance)			VIKTIGT (engagement)			KAN (capacity)				VILL HA HJÄLP MED? (support)		
	Hur ofta gör du?			Vill du? Viktigt?			Kan du?						
	Inte alls	Ibland	Ofta	Nej	Sådär	Ja	Nej	Tills. med ngn.		Själv	Nej	Kanske	Ja
48. Delta i idrott på fritiden? (d9201)	0	1	2	0	1	2	0	1		2	0	1	2
49. Delta i t.ex. teater, museum, sjunga i kör, spela musik (dvs. kultur) i skolan? (d820)	0	1	2	0	1	2	0	1		2	0	1	2
50. Delta i t.ex. teater, museum, sjunga i kör, spela musik (d.v.s. kultur) på fritiden? (d9202)	0	1	2	0	1	2	0	1		2	0	1	2

51. Ha en hobby (t.ex. scouterna)? (d9204)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
52. Gå på restaurang/kafé? (d920)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
53. Gå på bibliotek? (d920)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
54. Gå på bio? (d9202)	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2